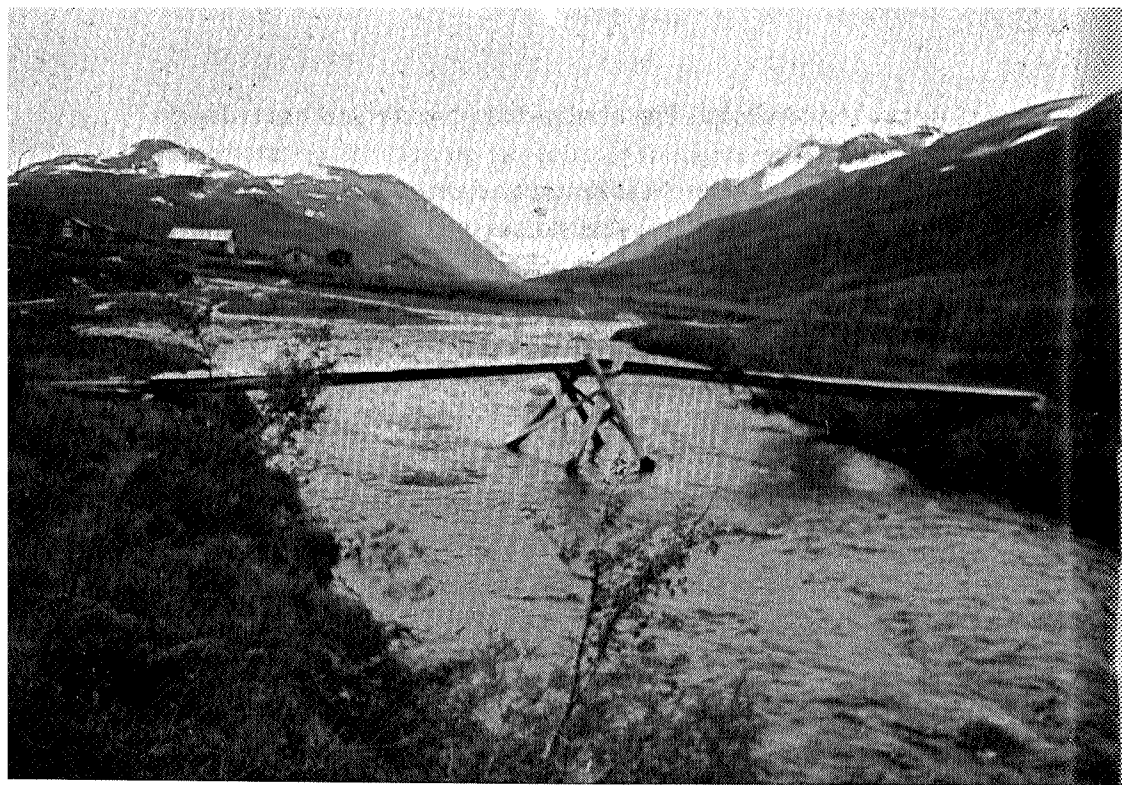

Denne kloppa har hjulpet mange fjellvandrere tørrskodd over. (Finn Ouren)

var hele naturen frodigere enn midt inne i Rondane, bjørkeskogen var lav og fin, og stien sterk. Det var vakkert å gå over de store, grønne setervollene hen til Grimsdalshytta. Jeg hadde fått et gnagsår som måtte pleies, men ellers kjente vi et velvære over alle grenser. Vi begynte å komme i storform.

Siste dag. Jeg vet ikke om det var vi som var blitt sterkere, men det står for meg som en lett tur i godt terreng med utsikt til både Rondane og Snøhetta. Heiloen hørte vi også. Den fløytet så vemodig, en lyd man er blitt glad i etterhvert som årene har gått. For det betyr at man er på fjellet og at man er fri som fuglen.

Vi overnattet på et lite pensjonat like ved Hjerkin stasjon, et brunt, firkantet hus med hvite karmar, og neste dag skranglet vi tilbake til byen og arbeidet og veslegutten.

Det gikk flere år før vi kom ut på fottur igjen, men da hadde vi med oss tre barn. Og siden har vi gått hvert eneste år. Vi er bitt av fjellbasillen alle sammen.

Til fjells over bygden - - nei!

LEIF B. LILLEGAARD

Våren kommer først i fjæra. Og på Jæren.
Våren kommer sist i fjellet. Og på Snøhetta.
Vi mennesker kommer alltid litt for tidlig, og litt for sent.

Vi løper etter tiden, eller tiden springer fra oss. Vi blir stående og virre og plutselig sier vi: Vinteren gikk da så fort.

Og om høsten: Hvor ble det av sommeren? Den var jo nettopp her. Enkle, store sannheter.

Tiden, det er i grunnen års-tiden. Det er årstiden vi løper om kapp med. Når vinteren trekker seg tilbake opp i fjellene som en slagen geriljahær, følger vi etter for å slåss med den, litt til. Vi forfølger den i stedet for å gå freden til møtes i fjæra.

Sol over hvite vidder, skispor, smørning, appelsinduft, måking, vannhenting fra dype blå hull, slit, kav, mas. Røyk i stua, av med lokket på skorsteinen, sur ved, rinnende øyne, og en gitar.

Har vi det ikke festlig?

Noen har det festlig. Fjellregler, Røde Kors-mobilisering, store utgifter, savn, angst og beven og ofte død.

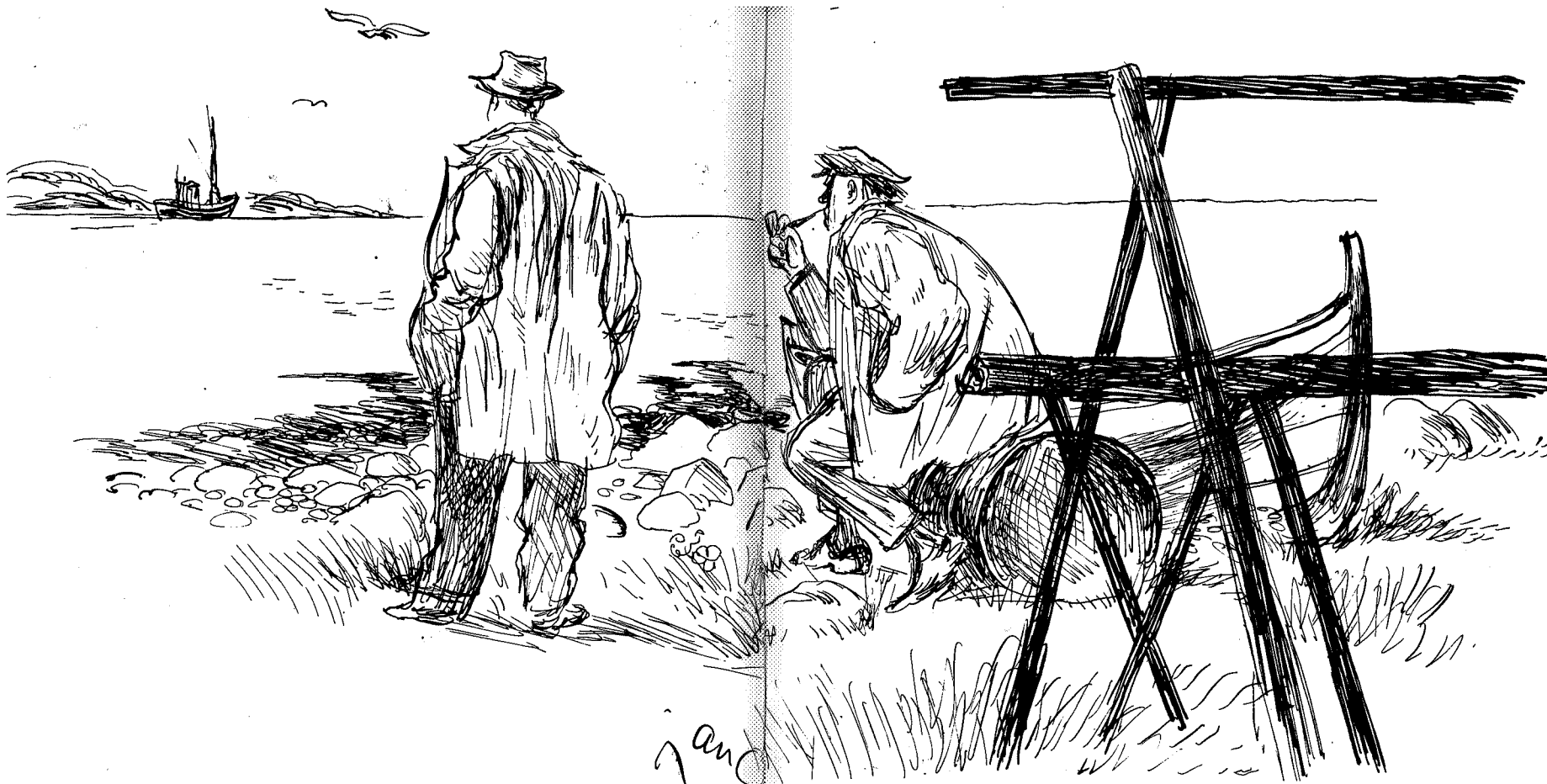
Jeg ser fjellene fra toget. De er der, å så hvite, dag som natt. Hvorfor erobre dem, beseire dem?

Vi greier det aldri allikevel. Vi kan slakte en okse og fly til månen og starte en krig, men dei gamle fjell i syningom, er alltid eins å sjå.

La dem være!

— — — — —

Det er lett å raljere over påskeflokken som drar til fjells. Vi forstår alle disse menneskene. De skal hente nye krefter ved å bruke opp de fysiske og legge dem på sinnet. Det kalles mental helse.

Hele affæren koster samfundet uhyrlige summer. Merkelig at ingen tenker på dem som i sin stue skal sitte, må sitte, kanskje ligge, og høre på alle disse rapportene, letingene, meldingene, a l t dreier seg om påsketuristene, det er så vidt massemedia får plass til et lite Gud-sord innimellom.

Jeg snur ryggen til fjellet. Mitt hat til fjellet er rent og sobert, glatt-polert og uangripelig. Jeg dyrker dette hatet.

Hvorfor?

En snøhvit vidde er jomfruelig, og vakrest slik. Den skal være uberørt, avvisende, majestetisk. Den skal ikke på liv og ofte død, erobres.

Noe må det finnes som ikke skal erobres av en -isme eller pasjonerte misjonærer med politikk i ryggsekken. Det er vårt siste håp at noe finnes av slikt. Trollveggen inklusive.

Vi hadde havet, det er erobret, det også. For lengst. Navigare necesse est, vivere non est necesse, det er nødvendig å seile, ikke å leve.

Nesten som på fjellet, ja, som på fjellet.

Men jeg er takknemlig overfor de hvite massene på Dovre, Rondane, Langfjellene, Hardangervidda, Saltfjellet, Finnmarksvidda, meget takknemlig.

Disse viddene som skal spoles av skispor og lage problemer for en urbefolning i nord, trekker folk til seg fra byen, og vi kan parkere over alt, nesten, kaiene ligger så stille, båtene sover seg en påske i gjennom. Bare en liten blå røyk fra et byssetak med et skjevt rør opp i luften røper at det er mennesker i lugaren som vil ha seg en kopp kaffe.

Og så sove videre mens båten gnikker ribbene mot kaistolpene som ei ku klør seg i bås.

Slik går min fot den motsatte vei. Det er lukten som drar, den råtne lukten fra fjæra. Det er slik stor forskjell på flo og fjære ved påskeleite, det er langfredagsfjæra, og den er den største fjæra av dem alle. Det skyldes månens stilling og vårjeyndøgn og slike himmelske fenomener, samt havet som nynner sine gamle sanger.

En gammel hvit støvel ligger der ute, en anleggstøvel, rågummi, hvilken fot har den beskyttet? Et sykkelhjul, en termosflaske, en båtlist, en staur så rått at den aldri vil løfte seg i sjøen, og hatten, den gamle svarte hatten ligger der fremdeles. Den lå slik i fjor også, med en stein i pullen og jeg ser for meg alt så tydelig, vinden som sendte hatten av et hode, ungene som kastet til måls etter hatten som endeling sank og ble liggende for å røpe sin eksistens i den lengste fjæra i året. Hvilket hode har tenkt tanker inni den hatten?

Temaet skal ikke fascinere noen. Men blikket holdes fast i hatten, den gule svettremmen som stikker ut på siden, den svarte rosetten i hattebåndet. Slusken brukte slike hatter. Noen gjør det fremdeles hvis de som ekte slusk eller noe så fint som rallar vil være.

Her blir man sittende på en kaikant og spytte i sjøen. Tankene går til fjells og hatet pyntes og pleies. Fare for ras, alle vegne, se opp for ras, men da er det for sent. Folk som ikke holder avtale, som glemmer noe så sjofelt som en klokke på de hvite vidder, blir et problem, kanskje en *aksjon*. Hele folket skal delta i denne aksjonen, den presser seg inn i stuene, inn i sinnene, og det vises bilder på skjerm og i aviser.

De samme personer som i alle år til forn hentes frem og uttaler seg med stor tyngde, de samme ord, år etter år.

Reporterne gyver på og gir seg til å danne forhørsrett - har vi i Norge foretatt og bevilget de nødvendige sikringstiltak som kan sikre villfarne folk mot slike ulykker som å følge sin egen nese og ikke møte opp på hotellet til avtalt tid?

Det svares: — Forsåvidt, men på den ene side og på den annen så må forholdene legges således — ikke slik, men således — til rette at fjellet i større grad kan bli en miljøstruktur for alle i påsken.

Tøv. Hold fjellet rent - for deg selv.

Den vesle båra har gynget seg opp mellom steinene og vasker dem, som en katt vasker sitt øre. Selv måsene holder fred, ingen skal overdøves. Tenk om vi hadde en verden der ingen skal overdøves?

Fred. Påskefred. Folk er begynt å dra til fjells i julen også for å spare bryet hjemme. Det overlates til hotellene.

Men hygga?

Jeg har opplevd slike juler. De er avskyelige. Disse flotte hotellvertinnene, disse majestetiske kvinner som øverst på sin trapp rekker frem en rund hånd med mange ringer og sier velkommen til gårds, velkommen til oss. Håper det står bra til (med sjekkheftet)?

Den siste rest av norsk gjestfrihet, representert av høybarmede damer som kan sin lekse, de er av god familie, navn med bindestrek eller schlesvigsk opprinnelse, de er så verdige, det er aristokrater som troner i «privaten» og som gløtter inn på gjestene, ser til at alt er i orden, dyrestek om vinteren, ørret i rømme om sommeren, gjør kjedelig konservasjon om kvelden. Titler.

Utmerket. Man må te seg slik i slike fjell som våre.

Men i fjæra spytter vi i sjøen, sikter på en kork på vidvanke, ruller en røyk og har ingen felles kjente med naboen som øltung hikker på pullerten eller på plankestabelen eller på nabosteinen. Jeg har aldri sett ham før, men vi er så gode venner at vi kan tie sammen.

Det kan man ikke i en salong på Dovre, i Rondane.

Dessuten er fjellene så tause at de må fylles med lyd, gjallende kvinnestemmer skal gi ekko, sporene skal skjære som operasjonssår i all denne døde hvithet.

I fjæra klukker sjøen og en tangloppe piler på skrå til nærmeste tangvase, marflo, kalte vi vår lille venn, og så piler den tilbake igjen og er spill levende, det lukter vår av fjæra, det lukter død som dør og blir liv.

Fjellet lukter ikke om vinteren. Knappt nok om sommeren.

Lyset og livet i dagning blid. Det er påsken. Prestene jubler. Pussig at Jesus ble født i julen, akkurat ved solverv for hjertene bange, og stod opp fra de døde om våren - det er så viselig innrettet.

Av oss, menneskene.

Noe, der sa min duftende venn og spyttet i retning av den svarte hatten. - Det er som å kjøre en film baklengs.

—Hva da?

—Denne påskegreia, utfarten, dette raseriet, alt dette utstyret, bilene, veiene, donkraft, hjelp på nærmeste gård med traktor.

Han uttrykker seg så presist.

—Menneskene vet ikke sitt eget beste.

Han sukket dypt og lenge.

—Vet du det?

Lang pause, han lekte med en liten rund stein i hånden, en fjæresteint som har trillet frem og tilbake.

—Ja, jeg vet mitt eget beste. Hvis alle visste det ---

—Om sommeren er det fint til fjells, slo jeg på.

—Da skal du ha flaks. Sommeren er så kort der oppe. Ofte ingen sommer i det hele tatt. Ingen vår heller, mest bare høst.

Han var nordlending, hørte jeg. Sikkert en gammel sjømann.

—Våren kjem først i fjæra, sa han og forlangte ikke noe svar.

— — — — —
Middagstid, inn i bilen, solen har varmet den. Stille gater, dovne trafikklys, hjem. Rensdyrsteik i viltsaus og tyttbær, det smaker fjell.

Og så middagslur i dyp stillhet. Ingen telefoner, ingen loddseiere på døren, påskefred. Disse lange grå dagene med sol i, og fjerne orgeltoner.

Intet kappløp med tiden. Men blir en del av tiden, akkurat som fjellet er det. Og havet.

En evighetsfornemmelse med sorg i. Man er kommet i den alder at man må gå i begravelser. Venner dør, mange før påske. Tidligvåren er en så farlig tid. Det skal trimmes til påsketuren, han var i tilsynelatende god form, men så skulde han ta en førpåsketrim, grave frem hytta, rydde vei til vannhullet. Tre av dem strøk med i år. Det er ikke fjellets skyld. Det er vår skyld. La fjellet ligge i fred fordi et fjell skal være høyt, fjernt, vakkert, majestetisk. Det skal sette menneskekryptet på plass. Ikke omvendt.

Tangloppa er ikke å forakte.

— *Reven går i foxtrot! Den benytter seg mest av trav, og da setter den gjerne føttene nøyaktig på linje, slik en dyktig foxtrotdanser også bør sette føttene. Så det er ingen tvil om at revens velbrukte trav har gitt dansen navn! Ellers skal det tilføyes at reven også av og til benytter en annen type trav, hvor føttene plasseres side om side.*

Sverre M. Fjelstad i A-Magasinet

Samene i sør

ANNE SEVERINSEN

GLIMT FRA SAMENES HISTORIE I TROLLHEIMEN

Ingen vet med sikkerhet når samene tok den sør-norske fjellheimen i bruk. Det historiske kildematerialet er magert, av forståelige grunner. Samene bygde ikke monumenter over sin egen tilværelse. Ingen ruvende gravhauger markerer samenes storhet — mose og kratt skjuler i dag deres gamle boplasser.

Samenes naturvennlige kultur har gjort det vanskelig for historikere og arkeologer å rekonstruere deres virksomhet i fjellet i tidligere tider. Først da dette nomadefolket kom i konflikt med fastboende bønder, finner vi sikre spor i skriftlige kilder. Disse forteller oss historien om et lite folk som ofte møter motstand, enten i form av primitiv fysisk vold eller den nyere tids raffinerte lovverk.

Også Trollheim-samenes historie inneholder et kapittel om overgrep, men vi har dessuten et par andre kilder som forteller om samer i dette området i eldre tid.

DOKUMENTER FRA SLUTTEN AV 1600-TALLET

I 1685 foretok den dansk-norske kongen, Christian V, en rundreise i Norge. Kongen besøkte også Oppdal, og i denne forbindelse nevnes bl.a. i reisebeskrivelsen:

«Her, udi Opdahls Præstegaard, hvor Hans Kongl: Mayt om Natten forblev, mødte os de første Finner, som een gammel Mand og Quinde med et Rensdyr, som de medførte til at sælge om Morgen.»

Denne kilden forteller at det finnes samer på Oppdal i 1680-årene. Som kjent foregikk det en betydelig innvandring av finlendere til det sørøstlige Norge i første halvdel av 1600-tallet. Kongen ønsket å skaffe seg en oversikt over den finske befolkning i Norge, og ved en